

CILTSDARBA PROGRAMMA BŪRU ŠĶIRNES KAZĀM 2016 – 2025 GADAM

Programma izstrādāta:

Latvijas kazkopības biedrība reģistrācijas Nr. 40008103307

Atbildīgā persona:

Latvijas kazkopības biedrības

valdes priekšsēdētāja Kristīne Piliena

2016 Vandzene

Precizēta 10.12.2017

SATURS

SATURS	2
IEVADS.....	3
1. Ciltsdarba programmas pamatojums.....	3
1.1. Būru šķirnes kazu populācijas apjoms	3
1.2. Būru šķirnes kazas apraksts	3
1.3. Kazu idenfikācijas sistēma	4
1.4. Ciltsdarba mērķi	4
1.5. Ciltsdarba uzdevumi	4
2. Šķirnes izcelsmes reģistrācijas sistēma	5
2.1. Tīraudzēšana	6
2.2. Krustošana	6
3. Ciltsdarba organizēšana	6
3.1. Šķirnes audzētāju organizācija	7
3.2. Veicamie pasākumi pārraudzības un šķirnes saimniecībās	7
4. Ciltsvērtības noteikšanas metode	8
4.1. Kazu eksterjera vērtēšanas metodika	9
4.2. Kazu eksterjera vērtēšanas vecumi	9
4.3. Selekcionējamās pazīmes	9
4.4. Eksterjera vērtēšanas atslēga	10
4.5. Eksterjera kļūdas	11
5. Vaislas āžu sertifikēšana	11
5.1. Produktivitātes kritēriji vaislas āžu vecākiem	11
6. Valsts ciltsgrāmatas kārtšanas metodika	12

Ievads

Ciltsdarba programma sagatavota Latvijā audzētai gaļas šķirnes kazām – Būru kaza (BK).

Latvijā gaļas kazu audzēšana ir aizsākusies 2005.gadā, kad no Vācijas 2 saimniecības iegādājas būru šķirnes dzīvniekus. Pasaulē populārākā gaļas kazu šķirne ir Būru šķirnes kazas. šobrīd Latvijā gaļas kazu audzēšanas nozare ir pirmsākuma attīstības stadijā. Uz 01.01.2016 LDC BK šķirnes nosaukums ir piešķirts 152 dzīvniekiem, no kuriem 111 ir sieviešu kārtas un 41 vīriešu kārtas Būru šķirnes un to krustojuma dzīvnieki. Gaļas kazu pārraudzība tiek veikta 4 pārraudzības ganāmpulkos.

LKB galvenais mērķis izstrādājot ciltsdarba programmu Būru kazām ir veicināt gaļas kazu nozares attīstību Latvijā, veicināt importa un eksporta aktivitātes starp ES valstīm, piedāvāt vietējā tirgū „jaunu pārtikas produktu” - gaļas izstrādājumi no gaļas kazām.

Lai izkoptu un izaudzētu veselīgus un augstražīgus dzīvniekus, dzīvnieku audzēšanas darbs dotu ātrākas sekmes, jāievēro vairāki pamatprasības:

1. Priekšteču izcelšanās – iedzimtība,
2. Produktivitāte,
3. Eksterjera novērtējums,

Svarīga ir eksterjera pazīme, kas norāda uz labi attīstītu gaļas produktivitāti, dzīvnieku muskulatūras attīstība.

Būru šķirnes kazu skaits 2011. – 2015. gadā (LDC)

Kazu grupa	Gads				
	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016
Kopā	216	179	142	150	152
Kazas (S)	135	122	103	97	111
Sertificēti vaislinieki	7	6	5	11	11

1. Ciltsdarba programmas pamatojums

1.1. Būru šķirnes kazu populācijas apjoms

No visiem 2016. gadā dzīvi reģistrētiem 692 dzīvniekiem, kuriem ir BK asinības piejaukums - 52 dzīvnieki (7,5%) ir tīršķirnes dzīvnieki. Palielinās dzīvnieku skaits, kuru šķirnes asinība ir BK 75% un vairāk (101 dzīvnieks, t.i. 14,5% no reģistrētiem LDC uz 01.01.2016). Lai ātrāk palielinātu dzīvnieku skaitu, ganāmpulkos tiek veikta pakļaujošā krustošana ar neradniecīgas šķirnes kazām, pamatā ar Latvijas šķirnes kazām. Lai sekmīgi veiktu pārraudzības darbu, tīršķirnes kazu māšu skaits ir jāpalielina līdz optimāli 300 - 500 dzīvniekiem. Jāveido vairākas neradnieciskas līnijas un ģimenes.

Minimālais tīršķirnes Būru kazu skaits, lai īstenotu ciltšdarba programmu un palielinātu tīršķirnes dzīvniekus ar 100% BK asinību, nepieciešams kā minimums 20 tīršķirnes BK kazu mātes, kuras cēlušās no 3 neradnieciskām ģimenēm un 4 savā starpā neradniecisku līniju vaislas āži. Kazu šķirnes saimniecībās izkopjot konkrēto šķirni minimālais tīršķirnes kazu mātes skaits ganāmpulkā ir 5 un 1 tīršķirnes vaislas āzis

1.2. Būru šķirnes kazas apraksts

Būru kazas izcelsmes vieta ir Dienvidāfrika. Vēsturiskos rakstos jau minēts, ka Ugandas rietumos šīs šķirnes kazas ievestas pirms 1200 gadiem. Eiropā Būru kazu audzēšanu attīstīja afrikāņi kontinenta dienvidos. Mērķis bija iegūt izturīgu, piemērotu vietējiem Āfrikas apstākļiem gaļas dzīvnieku ar augstu dzimstību.

Šķirnei raksturīgs īss, balts apmatojums, tumši pigmentēta āda, galvas un plecu daļa sarkani brūns apmatojums. Dzīvnieki ir ātraudzīgi, ar labu barības izmantošanu. Dzīvniekiem raksturīga izteikta, labi muskuļota krūšu daļa. Būru šķirnes kazu mātei ir labas mātes īpašības, mierīgs raksturs un produktivitātes mūžs. Būru šķirnes āžus var izmantot arī krustošanai ar citām radniecīgām piena kazu šķirnēm, ņemot vērā, ka kazlēnu dzīvsvars piedzimstot būs par 10 -18 % lielāks kā piena kazām. Tāpēc krustošanai jāizvēlas lielas kazas ar labi attīstītu krusta daļu, kurām parasti ir novērotas vieglas dzemdības.

Šķirnes produktivitātes rādītāji:

Auglība 180 - 200 %

Kazlēnu dzīvsvars pieaugums diennaktī 180 -230 gr;

Kazu mātes dzīvsvars 65 – 75 kg, augums skaustā 65 – 75 cm;

Vaislas āžu dzīvsvars 70 – 80 kg, augums skaustā 75 – 90 cm;.

1.3. Kazu identifikācijas sistēma

Lai nodrošinātu vienotu uzskaites sistēmu, valstī veido dzīvnieku reģistru un ganāmpulku reģistru. Kazām tiek piešķirts identitātes numurs – apzīmējums, kas ietver sevī valsts kodu (LV), ganāmpulka reģistrācijas numuru un dzīvnieka individuālo numuru. Ganāmpulkam piešķir ganāmpulka reģistra numuru. Reģistra izveidošanu un uzturēšanu nodrošina Lauksaimniecības datu centrs (LDC). Ganāmpulka īpašnieks iekārto jaundzīvnieku reģistrācijas žurnālu, kurā ieraksta datus par piedzimušajiem kazlēniem atzīmējot mātes un tēva identifikācijas numuru, kazlēna dzimšanas datus, kārtu un dzīvmasu piedzimstot, informāciju par dzīvnieku svaru 50 dienu vecumā. Tikko dzimušam kazlēnam kaklā uzliek birku, kurā uzrakstīts dzimšanas datums un mātes inventāra numurs. Ne vēlāk kā 30 dienu laikā pēc dzimšanas, kazlēnu apzīmē abās ausīs, ieliekot krotāliju ar identitātes numuru, LDC iesniedz vai arī elektroniski noziņo dzīvnieku apzīmēšanas aktu.

1.4. Ciltsdarba mērķis

Ciltsdarba mērķis ir:

- saglabāt un pavairot pārraudzībā esošo Būru šķirnes kazu genofondu;
- palielināt tīršķirnes dzīvnieku skaitu un uzlabot to kvalitāti;
- Būru šķirnes kazu selekcijas datorizētu datu bāzes izveidošana un uzturēšana;
- 2016 gadā atzīta 1 šķirnes saimniecība, bet līdz 2025. gadam izveidot 4 šķirnes saimniecības;

Izvirzītā mērķa sasniegšanai Būru kazu ganāmpulkos pielietot tīraudzēšanu, starpšķirņu krustošanu, krustošanai izvēloties tās šķirnes, kuras vislabāk piemērotas Latvijas apstākļiem un šķirnes aprakstā ir atzītas, ka ir augsta arī gaļas produktivitāte (AN, LVK, ZK).

Efektīvi novērtēt un atlasīt labākos dzīvniekus produktīvo īpašību uzlabošanai, vienlaicīgi nodrošinot intensīvu paaudžu maiņu ganāmpulkos;

Sasniegt svarīgāko pazīmju stabilu iedzimstamības pārmantojamību no vienas paaudzes uz nākamo; tas nozīmē, ka katra nākamā paaudze nodrošina nozīmīgo īpašību (produktivitāte, eksterjers u.c.) uzlabošanos.

1.5. Ciltsdarba uzdevumi

Ciltsdarba pamatā ir sistemātiska dzīvnieku izlase un pāru atlase, nodrošinot tiem atbilstošus ēdināšanas un turēšanas apstākļus. Neliels selekcionējamo pazīmju skaits nodrošina straujāku rezultātu sasniegšanu īsākā laika periodā, tāpēc ir svarīgi izvēlēties vissvarīgākās pazīmes un ekonomiski nozīmīgākās pazīmes.

Galvenie uzdevumi ir sekojoši:

- izkopt tās produktivitātes īpašības, kas raksturīgas attiecīgajam ganāmpulkam;
- veikt padziļinātu selekcijas darbu audzēšanā pa līnijām, sadarbojoties vairākām saimniecībām vēlamā mērķa sasniegšanai;
- izkopt esošo Būru šķirnes dzīvniekus un radīt jaunās paaudzes ar labākām saimnieciski derīgām īpašībām;
- pārošanai izmantot augstvērtīgus vaislas dzīvniekus, kuri izaudzēti savā ganāmpulkā vai iegādāti no citiem šķirnes gaļas kazu ganāmpulkiem, importēti no citām valstīm.

Gaļas kazu ciltsvērtības uzlabošanai ir noteikti šādi galvenie uzdevumi:

- Dzīvsvara pieaugums kazlēniem 50 dienu vecumā 180 – 200 gr/d.;
- Auglība 180 % - 200 %
- Saglabātie kazlēni pie atšķiršanas 170 %
- Dzīvsvars piedzimstot 3,2 – 3,8 kg
- Ķermeņa uzbūve raksturīga šķirnei. Vidējais eksterjera novērtējums 6,0.

2. Audzēšanas metodes

2.1. Tīraudzēšana

Audzēšanas metode, kad dzīvnieku pārošanu veic vienas šķirnes ietvaros. Ar tīraudzēšanu cenšas saglabāt un pilnveidot šķirnes produktivitāti un uzbūves tipu,

pasargājot to no svešu šķirņu asiņu piejaukuma. Šķirnes uzlabošanu veic mērķtiecīgas izlases un atlases ceļā.

Tīršķirnē ieskaita dzīvniekus, kuriem piemīt dotās šķirnes raksturīgākās īpašības, kuri pēc izcelšanās atbilst sekojošām prasībām:

- cēlušies no vienas un tās pašas šķirnes vecākiem, kuru piederību tīršķirnei apstiprina dokumenti;
- 6 pakāpes krustojumi, ja viņu izcelšanās apstiprināta ar dokumentiem un dzīvnieki atbilst vēlamajam uzlabojošās šķirnes tipam.
- cēlušies no vienas un tās pašas šķirnes vecākiem (**100% šķirnes asinība**), kuru piederību tīršķirnei apstiprina dokumenti;
- iegūti izmantojot vienreizēju asins pieliešanu [**ne vairāk kā 6,24% citas radnieciskās grupas šķirnes asinība – F₅ (5. paaudze)**];
- iegūti mērķtiecīgas pakļaujošās krustošanas ceļā [**ne vairāk kā 3% citas neradniecīgas piena šķirnes asinība – F₆ (6. paaudze)**].

2.2. Krustošana

Par krustošanu sauc divu dažādu šķirņu vai izmantošanas virzienu dzīvnieku pārošanu. Krustošanas galvenais mērķis ir jaunu šķirņu radīšana, vai arī tikai dažu īpašību pārveidošana audzētajam vēlamā virzienā. Praksē visbiežāk pielieto rūpniecisko krustošanu.

Tīršķirnē ieskaita dzīvniekus, kuriem piemīt dotās šķirnes raksturīgākās īpašības, kuri pēc izcelšanās atbilst sekojošām prasībām:

Ciltsdarba programma tiks piemērota arī tām piena kazu šķirnēm, kuras iepriekšējā ciltsdarba programmas īstenošanas laikā jau, iekļautas Būru šķirnes grupā, kā arī tām kazām, kuras tiks iegūtas laikā no 2016. gada 01. janvāra:

Veicot plānotu pakļaujošo krustošanu Būru šķirnes kazu populācijas straujāku palielināšanu, izmantojot citu kazu šķirņu (piena, piena- gaļas kazu šķirnes) izvēlētās kazu mātes ir jāsaskaņo ar biedrības ciltsdarba speciālistiem. Jāizstrādā ganāmpulka izkopšanas plānu:

- **norādot kazu mātes, kuras tiks lecinātas ar Būru šķirnes vaislas āžiem,**
- **Iegūtos pēcnācējus nedrīkst pārdot kā vaislas materiālu.**
- **Pēcnācējiem jāveic pārraudzības darbs atbilstoši Būru šķirnes kazu ciltsdarba programmai.**

3. Ciltsdarba organizēšana

Mērķtiecīgs ciltsdarbs Būru šķirnes kazu ganāmpulkos tiks veikts gaļas kazu pārraudzības un šķirnes ganāmpulkos. Šķirnes saimniecības nodrošinās ar gaļas kazu audzētājus ar kvalitatīvu vaislas materiālu gaļas kazu audzēšanai.

Ciltsdarba organizēšanā ir iesaistītas vairākas organizācijas: valsts iestādes zemnieku saimniecības, ciltsdarba organizācijas, Lauksaimniecības datu centrs.

Dzīvnieku apzīmēšanu veic saskaņā ar noteiktiem MK par dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu.

Ciltsdokumentus kārto saskaņā ar MK noteikumiem par ciltsdokumentu kārtošanu. Datus par izcelšanas ieraksta ciltskartiņā vai dzīvnieka izcelsmes sertifikātā.

3.2. Veicamie pasākumi pārraudzības un šķirnes saimniecībās

Katru gadu pārraudzības un šķirnes ganāmpulkos veikt:

- Individuālās produktivitātes un izcelšanās uzskaiti visiem šķirnes dzīvniekiem;
- Individuālu vaislas āžu, audzējamo kaziņu un āzīšu, kazu māšu vērtēšanu atbilstoši eksterjera vērtēšanas instrukcijai,
- Produktivitātes rādītāju uzskaiti un reģistrēšanu ciltsdokumentos, reģistrācijas žurnālos,
- Kazlēnus pie dzimšanas sver un iegūtos datus reģistrē jaundzīvnieku reģistrācijas žurnālā,
- Atkārtotu svēršanu veikt 50 dienu vecumā, nosakot dzīvnieka diennakts dzīvmasu pieaugumu gramos,
- Kazlēnu grupā ieskaitīt kazlēnus vecumā no 0 līdz 3 mēnešu vecumam,
- Audzējamo kaziņu un āzīšu grupā ieskaitīt dzīvniekus vecumā no 3 līdz 9 mēnešu vecumam,
- Kazu mātēs ieskaitīt audzējamās kaziņas 9 – 12 mēnešu vecumā, ja tās ir sasniegušas 40 – 42 kg dzīvsvaru, lai tās varētu uzsākt vaislas darbību, eksterjera novērtējums nav zemāks par 6,0 punktiem,
- Vaislas āžu grupā ieskaitīt audzējamās āzīšus no 8 mēnešu vecuma uzsākot vaislas darbību,
- Audzējamās dzīvniekus izmantot ganāmpulka atjaunošanai vai realizēt šķirnei.

Kazu izlase – katru gadu kazu ganāmpulkos vaislai audzējamo kazu un āžu ieguvei pārošanai/ sēklošanai izlase augstvērtīgākās kazu mātes. Izlase balstās uz individuālās vērtēšanas materiāliem (izcelšanās, produktivitātes eksterjera novērtējuma, kazlēnu kvalitātes).

Āžu izlase un pārbaude pēc pēcnācēju kvalitātes

Šķirnes kazu audzēšanas saimniecībās izmanto tikai augstproduktīvus vaislas āžus, kuru selekcijas vērtība noteikta pēc vecāku un pēcnācēju produktivitātes un eksterjera vērtējuma.

Pārraudzības un šķirnes saimniecībās ganāmpulkā kazu lecināšanā/ mākslīgā apsēklošanā izmanto **tīršķirnes** augstvērtīgus sertificētus vaisliniekus.

4. Ciltsvērtības noteikšanas metode

Produktivitātes uzskaitē un eksterjera novērtēšana ir viens no galvenajiem pasākumiem dzīvnieku ciltsvērtības noteikšanā. Produktivitātes uzskaites kārtību nosaka normatīvie akti gaļas kazu pārraudzības jomā. Selekcijas uzdevumu sasniegšanai un ciltsvērtības noteikšanai

Kazu mātēm nosaka:

Atražošanas spēju novērtēšana ganāmpulka kazu mātēm - kazlēnu ieguve %;

Individuāli kazu māšu produktivitātes novērtēšana - kazlēnu skaits %.

Vaislas āžiem nosaka:

Atražošanas spējas novērtēšana ganāmpulka vaislas āžiem - vaislas āžiem %;
Individuāli vaislas āžu novērtēšana - atražošana %.

Aprēķināšanas metodika:

Atražošanas spēju novērtēšana ganāmpulka kazu mātēm:

$$\begin{aligned} \text{Kazlēnu ieguve \%} &= \\ &= \frac{\text{dzimušo kazlēnu skaits tekošā gadā} * 100}{\text{Atnesušās kazu māšu skaits tekošā gadā}} \end{aligned}$$

Atražošanas spējas novērtēšana ganāmpulka vaislas āžiem:

$$\begin{aligned} \text{Vaislas āžiem \%} &= \\ &= \frac{\text{dzimušo kazlēnu skaits} * 100}{\text{Lecināto kazu māšu skaits tekošā gadā}} \end{aligned}$$

Individuāli kazu māšu produktivitātes novērtēšana:

$$\text{Kazlēnu skaits \%} = \frac{\text{dzimušo kazlēnu skaits} * 100}{\text{Kazu atnešanās skaits}}$$

Individuāli vaislas āžu novērtēšana:

$$\begin{aligned} \text{Atražošana \%} &= \frac{\text{dzimušo kazlēnu skaits} * 100}{\text{Lecināto kazu skaits}} \end{aligned}$$

Lai varētu veikt padziļinātu selekcijas darbu un veicinātu noteikt precīzu dzīvnieka individuālo ciltsvērtību, attīstītu populācijas selekcijas vērtību svarīgākā informācija, kas jāuzskaita par dzīvnieku:

- 1) Pirmās atnešanās vecums mēnešos;
- 2) Starpatnešanās periods dienās (optimālais līdz 365 dienām);

Atnešanās pazīmes:

- 1) Dzemdību norise:
 - 1- Bez palīdzības,
 - 2- Neliela mehāniska palīdzība,
 - 3- Veterinārā palīdzība,
 - 4- Ķeizargrieziens;
- 2) Dzīvsvars piedzimstot (kg);
- 3) Skaits kādā dzimis

Dzīvnieku atražošanas novērtēšanu veic katru gadu pēc kazlēnu atšķiršanas no mātes.

Pēc atražošanas spējām vērtē kazu mātes un vaislas āžus. Kazu mātes atražošanas spējas raksturo pašas kazas auglības un atnešanās rādītāji. Kazlēnu saglabāšana tiek vērtēta visā kazas mūžā.

Vaislas āža atražošanas spējas raksturo ar minēto āzi apaugļoto kazu māšu auglības un atnešanās vidējie rādītāji.

Kazlēnu produktivitātes novērtēšana:
Dzīvmasas pieaugums 50 dienu vecumā:

dzv. svars (g) 50 dienu vecumā – dzīvsv. Piedzimstot gr
50

Novērtējot ganāmpulka krustojuma vaislas kazu māšu produktivitātes rādītājus tās iedala grupās atbilstošu BK šķirnes asinības pakāpei:

BK>50%; BK $50 \leq 74,99\%$; BK $75,00 \leq 87,49\%$; $87,50 \leq 93,74\%$;
 $93,75 \leq$ tīršķirnes grupa.

4.1. Kazu un āžu eksterjera vērtēšanas metodika

Eksterjers ir ķermeņa ārējās formas, kuras liecina par dzīvnieku konstitūciju, veselību un ražošanas virzienu. Eksterjeru kazām novērtē vasaras un rudens sezonā, kad ir atšķirti kazlēni un ir labas miesas stāvoklī. Eksterjeru nosaka, novērtējot atsevišķas ķermeņa daļas: galvu, kaklu, muguru, krustus un kājas. Eksterjera formas nozīmīgas ir gaļas kazām, jo tās raksturo dzīvnieku atbilstību šim produkcijas virzienam. Vēlamas ir tādas eksterjera formas, kuras atbilst spēcīgas (stipras) konstitūcijas tipam: normāli veidota galva, ķermenim labi pieslēgts kakls, taisna mugura, pietiekami plats un dziļš ķermenis, taisni krusti pareiza kāju stāvozne.

4.2. Dzīvnieku eksterjera vērtēšanas vecumi

kazas vērtē:

Pirmo reizi - 6 mēnešu vecumā (dzīvniekus novērtē pēc kopskata), dzīvniekiem nav redzamas būtiskas eksterjera kļūdas (4.5.p), atlasa dzīvniekus vaislai;

Otro reizi – pēc pirmās atnešanās, kazlēni no mātes ir nošķirti, dzīvnieki ir atkopušies. Ne ātrāk kā 45 – 60 dienas pēc kazlēnu nošķiršanas. Kazu mātes nav jaunākas par 1,5 gadu vecumu.

āžus vērtē:

Pirmo reizi – 6 mēnešu vecumā (dzīvniekus novērtē pēc kopskata), dzīvniekiem nav redzamas būtiskas eksterjera kļūdas (4.5.p), atlasa dzīvniekus vaislai.

Otro reizi – 2 gadu vecumā.

4.3. Eksterjera vērtējamās pazīmes

Vērtējot dzīvniekus individuāli, tiek ņemtas vērā sekojošas pazīmes:

1. Ķermeņa daļas

Galva un kakls – galva viegla, tipiska šķirnei, kakls garšs, taisns, ar plānu un krokotu ādu;

Krūtis – krūtis platas, bez iežmauga un iekritumiem aiz lāpstiņām, ribas garas, apaļi izliektas;

Skausts, mugura un jostas vieta – skausts līdzens, augsts, mugura plata, gara, taisna, jostas vieta plata, taisna, plakana;

Vidukļa vidējā daļa – kazām ļoti labi attīstīta, tilpumaina, āžiem nenokāries vēders;

Ķermeņa pakaldaļa – plata, gara, taisna;

Priekškājas un pakalkājas – kājas spēcīgas. Pareiza priekškāju stāvotne, pareiza pakalkāju stāvotne.

2. Vispārīgā attīstība

- a) Labi attīstīts dzīvnieks; labi attīstīta kaulu būve – stipra, bet ne rupja un ne pārsmalcināta, pa visu ķermeni labi attīstīta muskulatūra;
- b) Vispārējā ķermeņa attīstība proporcionāla, piemērota saimnieciskam ražošanas virzienam, labi izteikts šķirnes tips.

4.4. Eksterjera vērtēšanas atslēga

Dzīvnieka tips (T):

Ķermeņa Lielums (L)

Ļoti mazs 1-2-3-4-5-6-7-8-9 ļoti liels

Ķermeņa garums (G)

Ļoti īss 1-2-3-4-5-6-7-8-9 ļoti garšs

Ķermeņa platums (P)

Vājšs 1-2-3-4-5-6-7-8-9 ļoti plats

Ķermeņa dziļums (D)

Sekls 1-2-3-4-5-6-7-8-9 ļoti dziļš

Dzīvnieka tipa novērtēšanas formula:

$$T = \frac{L + G + P + D}{4}$$

Ķermeņa forma (F):

Pleci (P₁)

Ļoģani 1-2-3-4-5-6-7-8-9 stingras, stipras krūtis

Krūtis (K)

Ļoti šauras 1-2-3-4-5-6-7-8-9 platas

Mugura (M)

Stipri pazemināta krustu daļa 1-2-3-4-5-6-7-8-9 ideāla muguras līnija

Gurni – krustu daļa (K₁)

Īsi 1-2-3-4-5-6-7-8-9 plati, taisni gari

Kāju lecamo locītavu daļa (K₂)

Stāva kāju stāvotne 1.....9 ideāls leņķis

Vēžīši (V)

Mīksti 1.....9 cieši ideāls leņķis

Nagi (N)

Stipri izvērsti 1.....9 cieši kopā

Dzīvnieka formas novērtēšanas formula:

$$F = \frac{P_1 + K_1 + M + K_2 + K_3 + V + N}{7}$$

Muskulatūra (MU):

Pleci (PL)

Ļoti slikti attīstīti 1-2-3-4-5-6-7-8-9 labi, bez aptaukojuma

Krūtis (KR)

Ļoti šauras 1-2-3-4-5-6-7-8-9 labi attīstītas bez aptaukojuma

Mugura (M₁)

Muguras muskuļaudi vāji attīstīti 1-2-3-4-5-6-7-8-9 sevišķi plata, labi muskuļota, bez taukiem

Skausts (S)

Ļoti slikti attīstīts 1-2-3-4-5-6-7-8-9 plats, labi muskuļots, bez taukiem

Dzīvnieka muskulatūras novērtēšanas formula:

$$MU = \frac{1 * PL + 1 * KR + 2 * M_1 + 2 * S}{6}$$

Eksterjera vērtējuma metodikai pakļauti BK tīršķirnes un krustojuma vaislas kazu mātes un tīršķirnes vaislas āži.

4.5. Eksterjera kļūdas

Ķermeņa daļas:

Galva un kakls – smaga, pārsmalcināta. Kakls ļoti īss, rupjš, izliekts, nepareizs zobu sakodiens, ausis ir aizlocījušās;

Krūtis - šauras, ar iežmaugu un iekritumiem aiz lāpstiņām, ribas plakanas;

Skausts, mugura, jostas vieta - skausts zems, ass, mugura šaura, īsa, ieliekta, ar kupri. Jostas vieta šaura, ieliekta, jumbveida;

Vidukļa vidējā daļa - kazām vāji attīstīta, āžiem nokāries vēders;

Pakaļdaļa (krustu daļa) – ķīļveida, īsa, slīpa, jumbveida;

Tesmenis – mazs, nevienādiem ceturkšņiem, papildus pupi, nenormāli attīstīti pupi;

Priekškājas un pakaļkājas – priekškājas satuvinātas locītavās, x- veida, zobeneveida, ziloņa kāju stāvotne;

Vispārējā attīstība:

Neproporcionāla ķermeņa būve, neatbilstoša saimnieciskam ražošanas virzienam, šķirnes tips izteikts vāji.

5. Vaislas āžu sertificēšana

Saimniecībā izmantot tikai augsti produktīvus vaislas āžus, kuru vērtība noteikta pēc vecāku kvalitātes rādītājiem.

Āžim jābūt dzimušam no augstražīgas mātes, labi attīstītam un veidotam, veselīgam savas šķirnes pārstāvim. Āžu eksterjeram jābūt bez kļūdām ar šķirnei raksturīgām īpašībām. Eksterjera vidējais novērtējums nav zemāks par 7 punktiem.

Vaislas āžus dzīvsvaram un ķermeņa izmēriem jāatbilst attiecīgās šķirnes prasībām, labi attīstītiem dzimumorgāniem. Uzsākot vaislas darbību āža dzīvsvars nav mazāks par 45 kg, bet sasniedzot pieauguša vaislas āža vecumu 70 – 80 kg

Gaļas novirziena šķirnes āžus, ja tie labi ir attīstījušies, vaislai var izmantot jau 8 mēnešu vecumā, atļaujot aplecināt 10 – 15 kazas sezonā.

Produktivitātes kritēriji vaislas āžu vecākiem

Vaislas āžu mātēm:

dzimusi kā dvīnis,

Auglība – ne mazāk par 180 %

Dzīvsvara pieaugums 50 dienu vecumā 160 grami

Eksterejera novērtējums – kopvērtējumā vidēji ne mazāks par 6,0 punktiem.

Vaislas āžu tēviem:

dzimis kā dvīnis

Atražošanas spējas – ne mazāk par 180 %,

Dzīvsvara pieaugums 50 dienu vecumā 170 grami,

Eksterjera novērtējums – kopvērtējumā vidēji ne mazāk par 6,0 punktiem.

Lai sertificētu vaislinieku vai vaislas materiālu tam ir jāatbilst 5. Nodaļas prasībām. Vaisliniekam vai vaislas materiālam ir 100% BK asinība. Izņemot importētiem vaislas āžiem, pieļaujams 93,76% BK

4 Ciltsgrāmatas kārtošanas metodika

Ciltsgrāmata ir informācijas krājums par dzīvnieku izcelšanos, produktivitāti un ciltsvērtību. Ciltsgrāmatā ieraksta tikai pārraudzībai pakļautos vērtīgākos dzīvniekus, kuri izaudzēti saskaņā ar kazkopības ciltsdarba programmu un atbilst noteiktiem rādītājiem.

Ciltsgrāmatu izmanto:

- Ciltsdarba sasniegumu analīzei,
- Turpmāko ciltsdarba uzdevumu noteikšanai un veikšanai,
- Ciltsdokumentācijā ciltsdarba datu ticamības pārbaudei,
- Ciltsgrāmatas kārtošanu veic Latvijas kazkopības biedrība.

Biedrība slēdz līgumu ar dzīvnieku īpašniekiem par dzīvnieku ierakstīšanu ciltsgrāmatā. Biedrība reizi ceturksnī izvērtē pārraudzības datu bāzē reģistrētās vaislas kazas un vaislas āžus.

Lai dzīvnieku ierakstītu ciltsgrāmatā, tiek pārbaudīta izcelsmes informācija LDC datu bāzē un, ja nepieciešams – pēc īpašnieka iesniegtajiem izcelsmes dokumentiem.

Ciltsgrāmata dalās galvenajā daļā A un papilddaļā B.

Ciltsgrāmatā ierakstītiem dzīvniekiem ir jābūt veseliem, ar šķirnei atbilstošu eksterjeru un konstitūciju, ar zināmu izcelsmi no mātes un tēva puses, un ar zināmu izcelšanās vietu.

Galvenajā (A) daļā uzņem visus dzīvus dzīvniekus, kuriem ir šķirnei atbilstoša izcelsme **trijās** paaudzēs (ciltsgrāmatas galvenajā daļā uzņem arī dzīvnieka vecākus un vecvecākus. Dzīvnieka vecāki un vecvecāki drīkst būt arī likvidēti, vai miruši/krituši). Importētiem dzīvniekiem pamatojoties uz izcelšanās sertifikātu, izcelšanās norādīta kā minimums 2 paaudzēs, dzīvnieka šķirnes (BK) asinība $93,75\% \leq$).

A₁ klasē ieraksta dzīvniekus ar atbilstošu izcelsmi un ciltsdarba programmas prasībām atbilstošu produktivitāti;

A₂ klasē ieraksta tos dzīvniekus, kam ir tikai atbilstoša izcelsme. A₂ klasē uzņem dzīvniekus no 9 mēnešu vecuma, kas novērtēti kā audzējamie dzīvnieki.

Papilddaļā (B) uzņem dzīvniekus, ja dzīvnieka abi vecāki ir vienas šķirnes vai tiek veikta pakļaujošā krustošana (krustojuma dzīvnieki) šķirnes (BK) asinība $50\% \leq$.

Minimālās produktivitātes prasības dzīvnieka ierakstīšanai ciltsgrāmatā

Lai uzņemtu dzīvniekus A₁ klasē minimālās produktivitātes rādītāji 50 dienu vecumā vaislas kazu mātēm dzīvsvara pieaugums diennaktī 160 g; Vidējais eksterjera novērtējums nav zemāks par 6,0 punktiem.

Vaislas āžu dzīvsvara pieaugums 50 dienu vecumā 170 g, vidējais eksterjera novērtējums nav zemāks par 7,0 punktiem.